

Плоский В.О.

*доктор технічних наук, професор,
завідувач, професор кафедри архітектурних конструкцій КНУБА*

ploskyivo@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0002-2632-8085>

Кривенко О.В.

*доктор технічних наук, професор,
професор кафедри архітектурних конструкцій КНУБА*

knuba.o.v.k@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-8949-0944>

ТЕПЛІЙ ОЛЕКСІЙ

© Плоский В.О., 2023

© Кривенко О.В., 2023

Анотація: Стаття присвячена світлій пам'яті *Олексія Леонтійовича Підгорного*. Талановитий художник, архітектор, поет, педагог, керівник та, без сумніву, – Вчений зі світовим ім'ям. Фахівець, що не просто створив унікальну наукову школу, привнісши геометричні теорії та методи до архітектури й будівництва. Ще у семидесяті роки геніально передбачив новаторську роль геометричних інструментів у задачах архітектурно-будівельної фізики, енергоефективності та еко-архітектури. Глибинна доброта, теплота та людяність Олексія Леонтійовича підкорювали кожного, хто його знав. Саме ці риси були тією основою, на якій наш науковий батько отримав свої високі здобутки. Для опису життєвого шляху О.Л. Підгорного автори скористались віршами та спогадами з його першої та останньої авторської збірки поезії та живопису «Барви життя». Вірши-спогади найкраще ілюструють багатогранну особистість та відношення до життя Олексія Леонтійовича. Допомагають ще раз відчути радість та тепло від спілкування з ним, що на жаль залишились з нами тепер лише у пам'яті... І ця пам'ять завжди буде такою ж теплою, як і світле весняне свято, на честь якого було хрещено нашого наукового батька.

Ключові слова: Підгорний Олексій Леонтійович, спогади, вчений, архітектор.

Вступ. Говорити про талановиту та багатогранну в своїх талантах людину і складно і легко водночас. Складно, оскільки мимоволі намагаєшся знайти якісь пріоритети, виділити головне в особистості професора Підгорного. Легко, бо все, чого торкнулась душа Олексія Леонтійовича, підпадає під єдине визначення – ТВОРЧИСТЬ.

Багатогранність та цілісність природи. Талановитий художник, архітектор, поет, педагог, керівник та, без сумніву, – Вчений зі світовим ім'ям. Фахівець, що не просто створив унікальну наукову школу, привнісши геометричні теорії та методи до архітектури й будівництва. Ще у семидесяті роки геніально передбачив новаторську роль геометричних інструментів у задачах архітектурно-будівельної фізики, енергоефективності та еко-архітектури.

Та все означене було б неповним без, як кажуть, людського фактору, розуміння глибинної доброти, теплоти та людяності Олексія Леонтійовича, які підкорювали кожного, хто його знав. Саме ці риси були тією основою, на якій наш науковий батько отримав свої високі здобутки...

Мета статті. Полягає в тому, аби відтворити та зберегти у нашій пам'яті спогади про талановитого художника, архітектора, поета, педагога, керівника та, без сумніву, – Вченого зі світовим ім'ям – О.Л. Підгорного.

Аналіз публікацій. Для опису життєвого шляху О.Л. Підгорного автори скористались віршами та спогадами з його першої та останньої авторської збірки поезії та живопису «Барви життя» [1]. Вірши-спогади найкраще ілюструють багатогранну особистість та відношення до життя Олексія Леонтійовича.

Виклад основного матеріалу. Олексій Леонтійович Підгорний народився 30 березня 1929 року в с. Чечеліївка, Петровського району Кіровоградської області в сім'ї вчителів початкової школи Леонтія та Марії Підгірних (рис.1). У 1930 році сім'я проживала в с. Новостародубі того ж району, де батько став працювати завідувачем, а мати вчителькою початкової школи №4. До війни закінчив 6 класів. Підліткові роки прийшлися на період окупації фашистською Німеччиною України.

Як згадував Олексій Леонтійович, діти в ті страшні роки «...не по віку дорослішали, переступали через дитинство, дивлячись у вічі війні і горю, взявши на ще слабкі плечі ношу старших і близько до серця долю їхньої справи, долю всієї країни». Роки окупації назавжди закарбувались у пам'яті і серці Олексія Леонтійовича, біль душі передав він віршами та спогадами для наступних поколінь у поетичній збірці «Барви життя», виданій до свого 90-річного ювілею:

Чи й не відав ніхто, що такі ви були –
Несолдати, війни новобранці?
Як піщинки в траві і піску залягли,
Як росинки до сонця злетіли уранці...
З тих країв я відбув, ще гриміли бої.
До сих пір не рубцюється в пам'яті біль
І питання закликали мої.
В невимовній довічній журбі.

Уривок з вірша «Ніч війни», 05.2006 р. [1,стор. 91]

Рис. 1 Фото з батьками Леонтієм і Марією Підгірними – на руках у батька маленькій Олексій

Важка праця під час окупації закаляла характер та витримку. Як пригадує Олексій Леонтійович: «В селі жінки, старі та діти не розгинаючись трудились на землі, маючи наругу та побой і для підтримки життя 160 грамів немолотого ячменю, вівса або проса на той трудовдень». Незвичною темою жажів війни прозвучав у збірці вірш «Як мало ще сказано слів», присвячений болю, що відчували у ті часи не тільки люди, але й тварини – корови, на яких діти були змушені тяжко «...орати, боронувати, сіяти, перевозити збіжжя та ще й з них молоко здавати...»:

Не могла ти про болі сказати,
Тільки бігла по шерсті сльоза.
Твої ясні коров'ячі очі
До сих пір мою душу точать.

Уривок з вірша «Як мало ще сказано слів», 02. 2001 [1, стор. 86]

У 1944 році Олексій разом з батьками переїхав до м. Олександрії, Кіровоградської області. Незважаючи на важкі умови навчання: «На недорубаних залишках парт та свіже обтесаних лавках. Без підручників. А зошити нарізані з цупких паперових мішків. Сторінки їх зшиті суровими нитками

чи сколені дротом...» та необхідність подолати різницю знань і вимог сільської і міської шкіл, учень Олесь Підгірний закінчив СШ №1, у м. Олександрія з золотою медаллю.

Як згадував Олексій Леонтійович, він з дитячого віку мав бажання ділитися своїми почуттями через поезію, згодом записував свої вірші у шкільному зошиті. Вірш «Мати» став першою публікацією у міській газеті, з ним юний поет пройшов переможний шлях олімпіад з творчості, а у республіканській посів третє місце:

Засвітила очі ласка голубина.
Викохана думка прилетіла знов,
Що ніяка сила не здолала сина:
Його захищала матері любов.
Уривок з вірша «Мати», 01.1946 [1, стор. 25]

Але обираючи свій подальший шлях після закінчення школи, поезію молодий поет відкладає і сміливо йде по новому напрямку – в архітектуру, маючи здійснити наміри післявоєнної відбудови країни. В 1947 році вступив, а у 1953 р. закінчив архітектурний факультет Київського інженерно будівельного інституту:

Товарищи, горящие задором
И рвеньем
Звонких юных сил,
Пришедшие
Со всех просторов
В наш дом
Под именем КИСИ!
Уривок з вірша «Будущим зодчим», 22.04.1948 [1, стор. 45]

У своїх спогадах зі студентського життя, Олексій Леонтійович доходить висновку, що: «Навчання на архітектурному факультеті, заняття науковою роботою виявило цікавий ефект: творча концентрація і розрядка часом не залежить від форми і змісту творчості» (рис.2).

Рис. 2. Фото студентські роки. Зліва направо: Олексій Підгорний з Валентиною Козицькою; з одногрупниками на геодезичній практиці (крайній зліва)

Вірші відходять на другий план. «Творчі пошуки при виконанні архітектурних проєктів забирали частину творчого потенціалу і менше залишалось на вірші». Студентське життя було сповнено не тільки навчанням, але і зустріччю із коханням – Валентиною Козицькою (рис. 2), яке надихало та залишилось у серці на все життя:

Как проект показывал себя:

В перспективе, сбоку и в разрезе.

Ну а ты, не понимая, не любя,

Говорила, что в санузел здесь никто не влезет,

Что здесь, дескать узкие проемы,

Что ступенек не хватает здесь пяти...

Разве можешь так во всем моем ты

Общее прекрасное найти?

Уривок з вірша «Я тебе увидел (архитектурное признание)», 05.1950 [1, стор. 49]

Допомагає у навчанні на архітектурному факультеті захоплення малюванням, яке також розпочалося з дитинства та супроводжувало протягом всього життя (рис.3). Як згадував Олексій Леонтійович: «Батько любив малювати і вчив цьому дітей. Він винайшов спосіб виховання дітей, малюючи з них карикатури. Він розвивав у мене схильність до малювання, підкладаючи мені книги з яскравими ілюстраціями про тварин і птахів, про відкриття нових земель, мандри, фантастику.» Вміння «бачити» та відчувати природу, надихатись її красою також давало творчий поштовх:

Любий край, природа рідна,

Ліс і степ, річки і море,

Скільки бачиш, скільки видно –

Неосяжне, неозоре.

Щоб красу цього відчути,

Акварель дано мені,

Щоб у барвах сталося чудо,

Як в природі навесні.

Уривок з вірша «Природа рідна», 02.03.2009 [1, стор. 107]

Рис.3 Фото О.Л. Підгорний на виставці своїх акварельних робіт «Барви життя», КНУБА, 2019р.

Після закінчення університету Олексій Леонтійович розпочинає свій шлях у науці, поступає в аспірантуру Київського інженерно-будівельного інституту (КІБІ) на кафедру нарисної геометрії і креслення, де навчається до 1956 року під керівництвом доктора технічних наук, професора Степана Митрофановича Колотова. Приймає активну участь у становленні Київської наукової школи з прикладної геометрії на кафедрі нарисної геометрії КІБІ (КНУБА), рис. 4.

У цей період на кафедрі крім учбово-методичної роботи почали розвиватись наукові дослідження, пов'язані із розробкою спеціальних розділів та методів нарисної геометрії, які забезпечували розв'язання практичних інженерних задач [2]. У 1959 році Олексі Леонтійович

успішно захищає кандидатську дисертацію [3], рис. 4. З метою розширення підготовки наукових кадрів у 1962 – 1964 р. професор Колотов С.М. залучає до наукового керівництва тоді вже доцента Підгорного О.Л., спочатку у ролі другого керівника, а з 1965 року як самостійного керівника аспірантами [4].

Рис. 4. Фото навчання в аспірантурі. Зліва направо: з науковим керівником С.М. Колотовим та колегами з кафедри нарисної геометрії КІБІ (КНУБА); захист кандидатської дисертації.

Професор Колотов С. М. педагог та методист високого рівня, умілий керівник колективу, створив сприятливі умови для ініціативної роботи, про що завжди із вдячністю згадував Олексій Леонтійович. Це дозволило йому постійно вести педагогічний пошук, втілювати активні методи навчання, вдосконалювати підготовку студентів. Викладацький навички, вміння пояснити складні речі простими словами, зацікавити студентів нестандартними підходами та прикладами до вирішення різноманітних задач з навчальних дисциплін характеризувало Олексія Леонтійовича як талановитого педагога:

Снег лежит, срывая кочки.
Начерталку я сдаю,
Не могу найти я точку,
Точку вредную мою.
Дали в руку мне прямую,
Чтобы след я отыскал.
Почему сам не пойму я,
Овладела мной тоска?
Ох ты, лектор, милый лектор,
Чем тебя я огорчил?
Я ж могу молчать эффектно,
Где чуть-чуть недоучил.
Двойку третью получаю –
А учиться нету сил...
Я все знаю! Я все знаю!
Еще раз меня спроси!

Уривок з вірша «Еще раз меня спроси», 01.1968 [1, стор. 123]

З початком наукової діяльності розпочався новий етап особистого життя Олексія Леонтійовича разом з науковим однодумцем і коханою дружиною, тоді ще аспіранткою, а згодом

відомим науковцем, професором та доктором наук Обуховою Віолеттою Сергіївною:

Передчуття весни стискається пружина
На день народження коханої дружини,
На день народження моєї долі,
Надійної супутниці Віоли.
Піввіку майже в день оцей
Природа змінює лице,
Злітають мрії, ніби птах,
Надії починають шлях.
Спасибі, що ти кожен ранок є!
С тобою світлий день встає,
С тобою він лягає відпочить,
Щоб знову встать, щоб знов світить,
Щоб щастя бережно нести.
Спасибі, що весну приносиш ти!

Уривок з вірша «Спасибі, що весну приносиш ти», 23.02.2001 [1, стор. 86]

Разом Олексій Леонтійович та Віолета Сергіївна створили дружню родину, виховали сина, талановитого та успішного архітектора Ігоря Олексійовича Підгорного. Подарували свою любов та підтримку двом онукам – Ніні та Ростиславу (рис. 5).

Рис. 5. Фото родини. Зліва направо: О.Л. Підгорний та В.С. Обухова з маленьким сином Ігорем; О.Л. Підгорний та В.С. Обухова з онуками у родинному колі

Після успішного захисту кандидатської дисертації Олексій Леонтійович методично продовжував вести науково-дослідну роботу, публікувати її результати, брав участь у численних всесоюзних та республіканських конференціях: Ленінград, Тбілісі, Київ, Телаві, Ташкент, Тарту, Львів, Харків, Казань, Москва, Орел, Севастополь, Одеса, Свердловськ, Мелітополь - ось географія цієї діяльності. Кожна наукова подорож, крім наукових здобутків розширювала і коло його друзів:

Простите мне, я не Расул,
Чтоб верно все, что чувствую, сказать,
Чтоб горы, Дагестан и каждый в нем аул
Из песни в песню складно воспевать.
Я незнакомец, но друзей обрел
В гостеприимном и суровом крае,

И пусть бы каждый все, что я нашел,
Когда людей приветливых встречает.
Уривок з вірша «Дагестанцям», 11.1982 [1, стор. 79]

У 1975 році Підгорний Олексій Леонтійович захистив докторську дисертацію, основним змістом якої було геометричне моделювання множин ліній, яке відповідає умовам проектування і отримання виділенням з цих множин відповідних поверхонь [5]. У подальшому, основними науковими напрямками його досліджень були: тонкостінні оболонки, висячі покриття, пневматичні конструкції; розробка геометричних моделей складних фізичних процесів на основі їх системного аналізу; геометричне моделювання потоків прямих та відбитих сонячних променів у системах геліотехніки, геліосвітленості та формоутворення як спосіб енергозбереження та створення світлового та кліматичного комфорту:

Под солнцем единым мы любим, живем,
Думаем, строим и ищем,
Как климат познать и явления его
Учесть при создании жилища.
Но климат различен для разных широт,
Различны и взгляды и мнения,
Различен язык... - и славен будь тот,
Кто общими сделал стремления.

Уривок з вірша «Участникам международного симпозиума «Строительная климатология», 23.09. 1982 [1, стор. 77]

Особливістю наукових здобутків О.Л. Підгорного була їх широка інтеграція у проектну діяльність та у навчальний процес на кафедрі архітектурних конструкцій, яку він успішно очолював з 1971 до 2009 року (рис.6).

Рис.6 Фото з колегами з кафедри архітектурних конструкцій. Зліва направо: на будівництві (праворуч); на відпочинку – подорож Дніпром на яхті (праворуч)

Так, під його керівництвом було започатковано викладання спеціального курсу для архітекторів із застосуванням геометричних способів формоутворення оболонок при проектуванні архітектурно – конструктивних рішень великопрогонових конструкцій [6]. Як згадував О.Л. Підгорний, цьому передувала енергійна діяльність завідувача кафедри будівельної механіки проф. Вайнберга Д.В, який створив та очолив проблемну науково - дослідну лабораторію тонкостінних

просторових конструкцій при КБІ, обладнану обчислювальною технікою. За переконанням проф. Вайнберга Д.В., знання геометрії поверхонь та досвід їх використання необхідні студентам архітекторам. Проф. Вайнберг Д.В. на прохання керівництва Київпроекта допомогти в проектуванні поверхонь оболонки Київського крематорію однозначно рекомендував кандидатуру Підгорного О.Л., надалі він підтримував та був опонентом на захисті докторської дисертації проф. Підгорного О.Л. [5,6].

Член національної спілки архітекторів України з 1975 року. В 1993 році О.Л. Підгорного обрали членом-кореспондентом, а в 1995 дійсним членом Української академії архітектури (УАА). Вже більше 20 років зібрання УАА починаються з виконання гімну, який був написаний О.Л. Підгорним у співпраці з Народним архітектором України і композитором, професором О.С. Слепцовим:

Зодчі Вкраїни – ми творчі натури,
В праці і свята і в будні
Віддано служимо архітектурі,
Радість приносимо людям.
Нам будувати випала доля
Житла і храми, і школи.
Наші стремління, помисли й воля
Справі не зрадять ніколи!
Щоб розквітала нова Україна,
Щоб була горда і знана,
Будем трудитись для неї сумлінно,
Віримо: успіх за нами!
Йде наша слава від Лаври й Софії
І від будівель хрещатих.
Наші проекти як пам'ять і мрія
Будуть епохи вінчати!

Уривок з «Гімна Української Академії Архітектури», 06.2000р. [1, стор. 96]

В цій же співдружності створено гімн КНУБА [1, стор. 99].

На протязі свого життя, Олексій Леонтійович мав заслужений авторитет серед колег не тільки за визначні професійні, наукові досягнення, але і виключні людські якості. Він завжди був ввічливий і уважний, коректний та поміркований, з відкритим серцем та щирою душею до інших, не зважаючи на ранги та посади:

Дорогие коллеги, друзья,
Тронут Вашим вниманием я,
Ваши оды и Ваши букеты,
Тосты, речи и просто приветы,
Губ касанья, пожатия рук
С позволенья отдам Виолетте –
Она самый надежный мой друг.
Среди Вас я и счастье нашел,
Среди Вас мне всегда хорошо,
Вместе с Вами мы многое можем
И от Вас мне светлее тоже.

Уривок з вірша «Первый юбилей», 30.03.1979 [1, стор. 81]

Велике значення надавав Олексій Леонтійович підготовці наукових кадрів через аспірантуру і докторантуру. Особливу роль в цій роботі грали і особисті консультації і організований ним та В.С. Обуховою, діючий десятиліттями, аспірантський семінар (рис. 7). Проф. Підгорний О.Л. підготував 44 кандидатів наук і 6 докторів наук. «Наукові діти» - учні професора О.Л. Підгорного працюють не тільки в Україні, але й в таких країнах як В'єтнам, Ліван, Узбекистан, Казахстан, Росія.

Рис. 7. Фото проведення аспірантського семінару. О.Л. Підгорний (крайній ліворуч) та В.С. Обухова (крайня праворуч) зі своїми учнями.

О.Л. Підгорний брав участь у виданні фахових збірників як відповідальний секретар редколегії «Прикладної геометрії та інженерної графіки» та як член редколегій ще 4 збірників. Ним було написано та опубліковано більше 300 праць, в тому числі підручники, навчальні посібники, монографії та 12 авторських свідоцтв на винаходи. Працював в двох спеціалізованих вчених радах як заступник голови та член ради. Був нагороджений Орденом «За заслуги» третього ступеня, двома медалями та знаками «Винахідник СРСР», «Відмінник освіти України».

У 1996 році за створення наукової школи з прикладної геометрії архітектурно-будівельного напрямку та підготовку наукових кадрів професора Підгорного О.Л. удостоєно почесного звання «Заслужений діяч науки і техніки України». Був обраний віце-президентом Української асоціації з прикладної геометрії (УАПГ) з дня її заснування (1998 р.), приймав активну участь в створенні цієї Всеукраїнської громадської організації.

Висновки. Попри поважний вік Олексій Леонтійович продовжував працювати з аспірантами та докторантами, в онлайн режимі приймав участь в роботі геометричної докторської ради. Він вирував ідеями та з притаманною йому щедрістю віддавав їх учням до свого останнього дня.

Пам'ять про нього назавжди збережеться серед науковців, колег, учнів та незліченної кількості наукових «онуків», які працюють у всіх куточках планети.

І ця пам'ять завжди буде такою ж теплою, як і світле весняне свято, на честь якого було хрещено нашого наукового батька.

Бібліографія

1. Олесь Підгорний (Олексій Леонтійович Підгорний). Барви життя. Поезії. Акварель/ Альбом. – К.: А+С, 2019. – 264с., іл.

2. Подгорний А.Л. К 50-летию научной школы проф. Колотова М.М. / міжвідомчий науково-технічний збірник «Прикладна геометрія та інженерна графіка». Київ: КГТУСА, 1995. Випуск 58. С. 11 – 18
3. Подгорный А.Л. Плафонная перспектива : дис. ... кандидата техн. наук : 05.01.01. Киев : КИСИ, 1959. 174 с.
4. Ботвиновська С.І., Ковальов С.М., Мостовенко О.В. Три періоди становлення наукової школи прикладної геометрії Київського національного університету будівництва і архітектури. Прикладна геометрія та інженерна графіка. . Київ: КНУБА, 2021. Випуск 100. С 18 -27.
5. Подгорный А.Л. Геометрическое моделирование пространственных конструкций : дис. ... доктора техн. наук : 05.01.01. Киев : КИСИ, 1975. 371 с.
6. Підгорний О.Л., Плоский В.О., Кривенко О.В. Викладання методів геометричного моделювання криволінійних поверхонь студентам архітекторам на прикладі сучасної висотної архітектури // Прикладна геометрія та інженерна графіка. Київ: КНУБА, 2020. Вип. № 99. С. 94–103.

Bibliography

1. Oles' Pidhornyy (Oleksiy Leontiyovych Pidhornyy). Barvy zhyttya. Poeziyi. Akvarel'/ Al'bom. – K.: A+S, 2019. – 264s., il.
2. Podhornyy A.L. K 50-letyuu nauchnoy shkoly prof. Kolotova M.M. / mizhvidomchyy naukovo-tekhnichnyy zbirnyk «Prykladna heometriya ta inzhenerna hrafika». Kyiv: K·HTUSA, 1995. Vypusk 58. S. 11 – 18
3. Podgornyy A.L. Plafonnaya perspektiva : dis. ... kandidata tekhn. nauk : 05.01.01. Kiyev : KISI, 1959. 174 s.
4. Botvynovs'ka S.I., Koval'ov S.M., Mostovenko O.V. Try periody stanovlennya naukovoyi shkoly prykladnoyi heometriyi Kyivivs'koho natsional'noho universytetu budivnytstva i arkhitektury. Prykladna heometriya ta inzhenerna hrafika. . Kyiv: KNUBA, 2021. Vypusk 100. S 18 -27.
5. Podgornyy A.L. Geometricheskoye modelirovaniye prostranstvennykh konstruktsiy : dis. ... doktora tekhn. nauk : 05.01.01. Kiyev : KISI, 1975. 371 s.
6. Pidhornyy O.L., Ploskyy V.O., Kryvenko O.V. Vykladannya metodiv heometrychnoho modelyuvannya kryvoliniynykh poverkhon' studentam arkhitektoram na prykladi suchasnoyi vysotnoyi arkhitektury // Prykladna heometriya ta inzhenerna hrafika. Kyiv: KNUBA, 2020. Vyp. № 99. S. 94–103.

Vitalii Ploskyi

*Doctor of Engineering Sciences, professor
Head of Department of Architectural Construction KNUCA*

ploskyivo@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0002-2632-8085>

Olga Krivenko

*Doctor of Engineering Sciences, professor
Professor of Department of Architectural Construction KNUCA*

knuba.o.v.k@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-8949-0944>

© Vitalii Ploskyi, 2023

© Olga Krivenko, 2023

WARM OLEKSII

Annotation. *The article is devoted to the bright memory of Oleksii Leontiyovych Pidgorny. A talented artist, architect, poet, teacher, leader and, without a doubt, a world-renowned scientist. A specialist who not only created a unique scientific school, bringing geometric theories and methods to architecture and construction. Back in the seventies, he ingeniously predicted the innovative role of geometric tools in the tasks of architectural and building physics, energy efficiency and eco-architecture. Oleksiy Leontiyovych's profound kindness, warmth and humanity won over everyone who knew him. It was these features that were the basis on which our scientific father obtained his high achievements. To describe the life path of O.L. Podhorny's authors used poems and memories from his first and last author's collection of poetry and painting "Colors of Life". Poems-memoirs best illustrate the multifaceted personality and attitude to life of Oleksii Leontiyovych. They help us to once again feel the joy and warmth of communicating with him, which unfortunately remain with us now only in memory... And this memory will always be as warm as the bright spring holiday in honor of which our son was baptized scientific father.*

Keywords: *Oleksiy Leontiyovych Pidgorny, memoirs, scientist, architect*

